

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek školskej inšpekcie

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v školskom roku 2010/2011 v SR

Komplexné inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonali v **176** základných školách, čo predstavuje **7,95 %** z celkového počtu základných škôl v SR, z nich bolo **156** štátnych, **14** súkromných a **6** cirkevných škôl, **2** s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, **15** s vyučovacím jazykom maďarským. Súčasne bolo cieľom inšpekcie posúdiť súlad školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom. S rovnakým cieľom, poskytnúť školám informácie o kvalite spracovania školských vzdelávacích programov, sa vykonali tematické inšpekcie v **231** základných školách, čo predstavuje **11,68 %** z celkového počtu základných škôl v SR, z nich bolo **218** štátnych, **5** súkromných a **18** cirkevných škôl. Hodnotenie pedagogického riadenia, podmienok a procesu výchovy a vzdelávania bolo uskutočnené na základe vyhodnotenia zistení z hospitácií na vyučovacích hodinách, zo zadaných dotazníkov riaditeľom škôl a pedagogickým zamestnancom, z kontroly pedagogickej a ďalšej dokumentácie škôl. Zdrojom informácií boli aj riadené rozhovory s riaditeľmi škôl a učiteľmi, pozorovanie a prehliadka škôl.

Riadenie školy

Školské vzdelávacie programy (ďalej ŠkVP) sa kontrolovali v **407** základných školách. Väčšina subjektov ich mala vypracované, umožňovali špecifikovať zameranie a určovali stratégiu škôl. Štruktúra 54 % dokumentov nezodpovedala štruktúre uvedenej v školskom zákone, chýbali v nich alebo neboli dôsledne vypracované jednotlivé časti. Úroveň vypracovania ŠkVP v 16 % škôl, najmä neplnoorganizovaných, nezodpovedala vážnosti dokumentu. Takmer v pätine subjektov neprerokovali vzdelávacie programy v pedagogickej rade a v rade školy. Dokument nezverejnila na verejne dostupnom mieste, alebo na webovej stránke štvrtina kontrolovaných škôl, nepreukázali tak snahu prezentovať svoju činnosť a výsledky svojej práce širšej verejnosti. Niektoré ŠkVP neobsahovali požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov, niekde absentovala časť vnútorný systém kontroly a hodnotenia žiakov a zamestnancov školy alebo sa v tejto časti len stručne odvolávalo na príslušný právny predpis a vlastné kritériá hodnotenia jednotlivých vyučovacích predmetov neboli uvedené. Vo viacerých subjektoch nedôsledne vypracovaná časť charakteristika školy neslúžila ako východisko a podklad na stanovenie koncepcie výchovno-vzdelávacej činnosti školy. V niektorých ŠkVP absentovalo deklarovanie spôsobu a výberu metód a foriem práce zameraných na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v časti pedagogické stratégie vo výchove a vzdelávaní. V organizácii prijímacieho konania neboli uvedené kritériá pre prijatie žiakov do tried s rozšíreným vyučovaním predmetov zameraných na šport či bilingválne vyučovanie. Niekde v opise personálneho zabezpečenia školy chýbali informácie týkajúce sa zabezpečenia odbornosti vyučovania, alebo v popise materiálno-technických a priestorových podmienok neuviedli školy ich skutočný stav a zámery na jeho zlepšenie. Vyskytli sa aj vzdelávacie programy, kde neboli špecifikované podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní. Úprava podmienok výchovy a vzdelávania i spôsob hodnotenia žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ŠVVP) neboli zapracované do 12 % školských programov. Táto časť zväčša absentovala v programoch škôl, ktoré žiakov so ŠVVP neevidovali.

Silnou stránkou vzdelávacích programov (98 %) bolo stanovenie *vlastných cieľov*. Zodpovedali reálnym podmienkam subjektov, aktuálnemu stavu, regionálnym a iným špecifickým požiadavkám. Pri definovaní cieľov sa školy zameriavali najmä na rozvíjanie kľúčových kompetencií, niekde boli uvedené konkrétne, niekde všeobecnejšie, väčšinou však smerovali k podpore rozvíjania tvorivosti, k ochrane životného prostredia. V školách s vyučovacím jazykom národností kládli dôraz

na vyučovanie materinského jazyka. V niektorých subjektoch zacielili pozornosť na posilňovanie úcty k národnému a kultúrnemu dedičstvu, k ľudským právam. V cirkevných školách mali vlastné ciele rozšírené o výchovu a vzdelávanie na báze kresťanských hodnôt. Časť **profil absolventa** bola v školských programoch zväčša doslovne citovaná zo štátnych programov, pri jej spracovaní neprihliadali školy na vlastné stanovené ciele a zámery. Niektoré subjekty (5 %) mali profil absolventa spracovaný nekomplexne alebo absentoval.

Rámcový **učebný plán** štátneho programu a začlenenie disponibilných hodín do vzdelávacích oblastí akceptovali v 75 % škôl. Posilnili časovú dotáciu povinných predmetov, rozšírili a doplnili obsah učiva. Niekde využili možnosť výberu voliteľných i nových predmetov a zaradili ich do vzdelávacích oblastí. Negatívne zistenia v učebných plánoch štvrtiny škôl sa týkali nevypracovania učebného plánu pre niektorý ročník, nedodržania celkového týždenného počtu vyučovacích hodín, voliteľných hodín a počtu žiakov pri delení tried na skupiny, nezaradenie povinného predmetu do vzdelávacích oblastí alebo nesprávneho zaradenia predmetov, nevyužitia disponibilných hodín. Niekde chýbali vlastné poznámky k učebným plánom, ktorými si školy stanovovali pravidlá organizácie výchovno-vzdelávacieho procesu.

Učebné osnovy, rozpracované v rozsahu vyučovania jednotlivých predmetov podľa učebného plánu školy, boli súčasťou 66 % školských programov. Zistené nedostatky súviseli s nevypracovaním alebo s nedostatočným rozpracovaním učebných osnov najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom. Absenciou učebných osnov niektorých vyučovacích predmetov bolo ohrozené napĺňanie základných princípov a cieľov výchovy a vzdelávania žiakov. Vo väčšine vzdelávacích programov bol deklarovaný spôsob a realizácia **prierezových tém** ako integrovanej súčasti vyučovacích predmetov, ojedinele ako samostatný predmet. V 40 % školských programov sa zapracovaniu prierezových tém do obsahu vzdelávania nevenovali dôsledne. Niekde ich uviedli, ale nezpracovali do obsahu jednotlivých predmetov, niekde chýbalo zapracovanie alebo uvedenie spôsobu realizácie len niektoré z nich.

Stav a úroveň riadenia škôl (pedagogické riadenie, vnútorný systém kontroly a hodnotenia, klíma a kultúra školy, služby školy), podmienok a priebehu výchovy a vzdelávania sa kontrolovali v **176** školách.

Vnútorné predpisy, pokyny a usmernenia, ktorými školy konkretizovali systém **pedagogického riadenia**, mala väčšina (85 %) vypracované v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, prerokované v pedagogickej rade a aktuálne. Pedagogickú dokumentáciu viedli na tlačivách podľa vzorov schválených a zverejnených ministerstvom školstva. V niektorých školách s vyučovacím jazykom národností nevedli dokumentáciu dvojjazyčne, niekde sa vyskytli formálne, obsahové i administratívne nedostatky v triednych knihách, v triednych výkazoch, v katalógových listoch (chýbali podpisy pedagogických zamestnancov, záznamy o udelených výchovných opatreniach, o hodnotení žiakov so ŠVVP, zápisy o odučenom učive), alebo boli neprehľadne spracované. Pozitívne možno hodnotiť zistenie, že riaditelia 54 % škôl obsah školského poriadku upravovali na základe návrhov žiakov alebo členov žiackych školských rád.

Výkon štátnej správy v 1. stupni v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej alebo cirkevnej škole sa vo väčšine kontrolovaných subjektov realizoval v súlade s platnými právnymi predpismi. Zistené nedostatky v 29 % škôl súviseli s nevydaním rozhodnutí alebo s nesprávne citovanými právnymi predpismi vo vydaných rozhodnutiach riaditeľmi škôl. **Poradné orgány** boli zriadené takmer vo všetkých školách. Pedagogické rady pracovali podľa konkrétnych plánov, riadili sa rokovacím poriadkom. Metodické združenia a predmetové komisie sa prevažne zaoberali aktuálnymi výchovno-vzdelávacími výsledkami žiakov alebo ich výchovnými problémami. Učitelia neplnoorganizovaných škôl (4 %) sa zúčastňovali na rokovaní metodických združení plnoorganizovaných škôl. Činnosť metodických orgánov v 14 % subjektov bola formálna, niekde orientovaná na organizovanie záujmových podujatí, alebo učitelia len štatisticky spracovávali

výsledky výchovno-vzdelávacej činnosti, neanalyzovali ich a neprijímali opatrenia na odstránenie nedostatkov.

Odbornosť vyučovania v školách zabezpečili celkovo na 86 %. Neodborne boli na 1. stupni vyučované prevažne predmety informatická výchova, prvý cudzí jazyk, anglický jazyk v 3. ročníku a na 2. stupni svet práce, hudobná výchova, informatika, technika/technická výchova, občianska náuka/občianska výchova a výtvarná výchova. Vyskytli sa aj školy, kde bola odbornosť vyučovania nižšia ako 70 %-ná (7 škôl v Banskobystrickom a 4 školy v Prešovskom kraji). V Košickom a v Trenčianskom kraji zistili nižšiu odbornosť vyučovania najmä na neplnoorganizovaných školách, kde bol v 1 z nich odborne vyučovaný iba predmet náboženská výchova, v inej škole vyučovanie zabezpečoval pedagóg s aprobáciou dejepis, občianska náuka. Na 1 súkromnej ZŠ bola odbornosť vyučovania na 2. stupni len 32 %-ná.

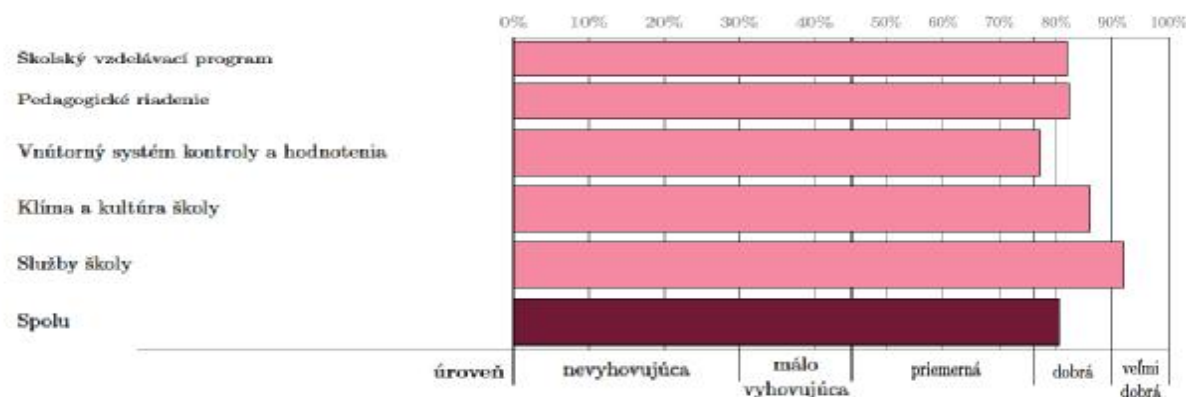
Takmer všetky subjekty (94 %) postupovali podľa vypracovaného **vnútorného systému hodnotenia a klasifikácie žiakov**. Obsahoval spracované ciele, pravidlá hodnotenia, spôsoby získavania podkladov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov. Bol prerokovaný a odsúhlasený v pedagogických radách (88 % škôl) a následne schválený riaditeľmi škôl. Metodické orgány až štvrtiny subjektov systém hodnotenia a klasifikácie žiakov neprerokovali. V niektorých školách (6 %) bol systém vypracovaný formálne, s odvolaním sa na platné metodické pokyny na hodnotenie a klasifikáciu žiakov. Zápisy v triednych knihách potvrdzovali, že učitelia jednotlivých vyučovacích predmetov prevažne na úvodných hodinách oboznámili žiakov so spôsobom ich hodnotenia a klasifikácie. Riaditelia škôl zväčša kontrolovali dodržiavanie schváleného systému v rámci hospitácií, vyskytli sa aj subjekty (20 %), kde ich kontrolná činnosť nebola dôsledná. Zákonní zástupcovia boli o mimoriadne zhoršenom prospechu a správaní žiakov preukázateľným spôsobom informovaní, niektoré školy realizovali individuálne konzultácie s rodičmi a žiakmi a vyhotovovali z nich písomné záznamy. Vnútny systém kontroly a hodnotenia zamestnancov a rovnako ročný plán kontrolnej činnosti mali vypracovaný takmer všetky subjekty (98 %). Vedúci pedagogickí zamestnanci výsledky z hospitácií a z ďalšej kontrolnej činnosti zväčša analyzovali individuálne s učiteľmi, niekde iba sporadicky prijímali opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Závery z kontrolnej činnosti neboli vo viac ako v polovici škôl (54 %) zovšeobecňované, vedúci zamestnanci nedokázali využiť svoje zistenia na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu.

Klíma a kultúra mala v školách prevažne pozitívny charakter, prevládala vzájomná podpora a spolupráca, iba v niektorých (7 %) výsledky dotazníka zadaného pedagogickým zamestnancom poukazovali na napäté interpersonálne vzťahy na pracoviskách. Spoluprácu s rodičmi vnímali viacerí učitelia ako jednostrannú, založenú len na odovzdávaní informácií o výchovno-vzdelávacích výsledkoch žiakov. V školách, ktoré navštevovali prevažne rómski žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, bola snaha školy o aktívnejšiu spoluprácu s rodičmi často negovaná ich nezaujmom. Väčšina subjektov (78 %) zapájala žiakov do národných a medzinárodných projektov i do vlastných projektov s cieľom skvalitniť a premeniť tradičné vyučovanie na moderné. Žiaci získavali nové vedomosti a skúsenosti prípravou i účasťou na predmetových olympiádach, na rozmanitých súťažiach. Všetky školy organizovali zaujímavé podujatia kultúrneho a spoločenského charakteru spolu s rodičmi, s mimovládnyimi organizáciami a s občianskymi združeniami, viaceré rozvíjali kontakty s inými školami v regióne i v zahraničí. Výsledky svojej činnosti a aktivít prezentovali na internetových stránkach, v školských časopisoch (50 % škôl). Výrazným pozitívom sledovaných škôl bolo poskytovanie bohatej mimoškolskej činnosti prostredníctvom záujmových útvarov, o ktoré žiaci prejavovali záujem.

Školy poskytovali **služby** pre žiakov a ich rodičov na veľmi dobrej úrovni. Výchovní poradcovia (86 % škôl) zabezpečovali jednotlivcom a ich zákonných zástupcom poradenstvo v oblasti profesijnej orientácie. Monitorovali výchovné i vzdelávacie výsledky žiakov, spoločne s triednymi učiteľmi, školskými špeciálnymi pedagógmi, školskými psychológmi, niekde i s asistentmi učiteľ'a riešili vzniknuté aktuálne problémy. Zabezpečovali diagnostické poradenstvo, psychologické a iné odborné služby v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie. V niektorých

školách, najmä neplnoorganizovaných, poskytovali poradenské služby v tejto oblasti riaditelia škôl alebo triedni učitelia. Začlenení žiaci mali zväčša vypracované individuálne výchovno-vzdelávacie programy, boli v nich rešpektované ich špecifické potreby a odporúčania odborných zariadení. **Riadenie školy bolo v školách na dobrej úrovni** (graf č. 1).

Graf č. 1 Riadenie školy

Podmienky výchovy a vzdelávania

Riaditelia a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci prevažnej väčšiny škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie, riaditelia 8 % škôl a zástupcovia v 5 % škôl neabsolvovali 1. atestáciu alebo prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov. Ročný plán kontinuálneho vzdelávania učiteľov v 95 % škôl vychádzal zo situačnej analýzy a stanovených výchovno-vzdelávacích cieľov, podporoval profesionálny rozvoj a odborný rast pedagogických a odborných zamestnancov. **Personálne podmienky** škôl boli primerané. Ustanovené metodické orgány v 68 % subjektov sa podieľali na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov prevažne odovzďávaním si informácií zo vzdelávacích aktivít, skúseností z overovania projektu, uplatňovania inovatívnych metód na vyučovaní a zo štúdia odbornej literatúry. V ostatných školách sa zameriavali len na prenos informácií z účasti na vzdelávacích podujatiach, nerealizovali vzájomné hospitácie, otvorené hodiny a iné vzdelávacie aktivity pre učiteľov.

Vo väčšine subjektov umožňovali upravené a zrekonštruované **vonkajšie i vnútorné priestorové podmienky** realizovať ciele výchovy a vzdelávania zadefinované v školských vzdelávacích programoch. Priestory škôl sa počas vyučovania i v čase mimo vyučovania využívali podľa vypracovaných rozvrhov hodín, prevádzkových poriadkov odborných učební. Niekde sa vyučovacie hodiny realizovali aj v priestoroch školských knižníc.¹ Viaceré subjekty však mali nedostatok priestorov, využívali kmeňové triedy na 1. stupni na činnosť oddelení školského klubu detí. Nedobudované vnútorné priestory malo 8 % škôl a neupravený vonkajší areál 16 %. Najmä v neplnoorganizovaných školách chýbali kabinety, odborné učebne, školské dielne. V subjektoch, v ktorých nemali vybudované telocvične a školské ihriská, cvičili žiaci na chodbách, v prispôbelených učebniach, v zapožičaných alebo v prenajatých mestských a obecných športových halách. Bezbariérové úpravy vstupných i vnútorných priestorov s ohľadom na žiakov so ŠVVP malo zrealizovaných len 26 % škôl.

Materiálno-technické podmienky škôl boli celkovo zabezpečené na dobrej úrovni. Učebnicami a učebnými textami schválenými ministerstvom školstva nebolo dostatočne vybavených 65 % subjektov. Učitelia výrazne pociťovali absenciu nedodaných alebo s oneskorením distribuovaných učebníc pre 3. a 7. ročník. Takmer všetky školy mali dostatok základných učebných pomôcok, ktoré

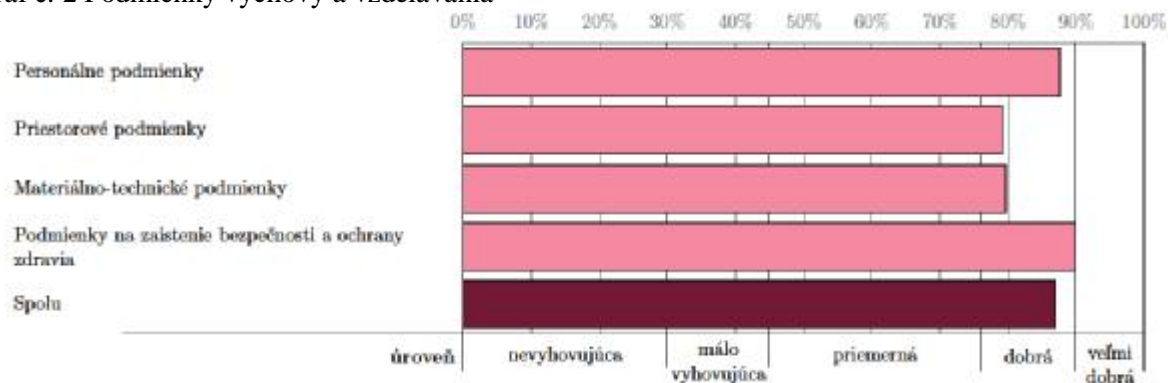
¹ V Košickom kraji boli v 1 škole vybudované nadštandardné priestorové podmienky, vytvorené bezbariérové prostredie, zriadené odborné učebne a v átriu malý amfiteáter na organizovanie kultúrnych akcií. V Trenčianskom kraji mala 1 škola vo svojom areáli vybudovanú hviezdáreň.

boli zväčša zastarané, ale funkčné, dostatok didaktickej techniky, vrátane informačno-komunikačnej technológie (ďalej IKT). V školách zriadili jednu, niekde aj dve učebne vybavené počítačmi s pripojením na internet. Vo viacerých subjektoch mali aj učebne s interaktívnou tabuľou, ktoré využívali podľa vypracovaných rozvrhov hodín, rovnako ako učebne IKT. Iba v 2 % škôl nemali počítačovú učebňu zriadenú a v 2 školách absentovalo aj pripojenie žiackych počítačov k internetu. Učitelia 20 % škôl preukázali v priebehu konania inšpekcií, ako účelne a efektívne vedia uplatniť vo vyučovacom procese didaktickú techniku, vrátane IKT. Školy, ktoré evidovali žiakov so ŠVVP mali dostatok kompenzačných pomôcok.

Silnou stránkou kontrolovaných škôl bolo zabezpečenie **podmienok na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia**. S výnimkou dvoch subjektov (1 škola v Nitrianskom a 1 v Banskobystrickom kraji) vypracovali školský poriadok v súlade s ustanoveniami v školskom zákone. S orgánmi školskej samosprávy alebo v pedagogickej rade ho neprerokovali v 18 % škôl. Žiaci s ním boli väčšinou preukázateľne oboznámení, niekde ho nezverejnili na webovej stránke školy, alebo inak nezabezpečili jeho dostupnosť verejnosti. Zistené nedostatky v školských poriadkoch sa týkali nedôsledného zapracovania práv a povinností žiakov, pravidiel vzťahov medzi žiakmi a pedagogickými zamestnancami, pravidiel vzájomných vzťahov zamestnancov, zameraných na eliminovanie prípadného napätia v interpersonálnych vzťahoch. Rovnako neboli uvedené práva a povinnosti zákonných zástupcov ovplyvňujúce zlepšenie spolupráce školy s rodičmi. Niekde nevymedzoval opatrenia proti šíreniu legálnych a nelegálnych drog alebo podmienky na zaistenie ochrany pred diskrimináciou a násilím. Ustanovení koordinátori prevencie v 90 % škôl koordinovali a realizovali v spolupráci s triednymi učiteľmi, políciou a poradenskými centrami preventívne programy v rámci národných programov, systémové aktivity k prevencii šikanovania a agresivity žiakov. Negatívnymi zisteniami bolo neustanovenie koordinátora prevencie, nevypracovanie systémových aktivít k prevencii šikanovania a agresivity žiakov v zmysle metodického usmernenia a nerozpracovanie úloh a aktivít vyplývajúcich z Národných programov do plánu práce. Pozitívnu stránkou organizácie vyučovania v 90 % kontrolovaných subjektoch bolo dodržiavanie základných fyziologických, psychických a hygienických potrieb žiakov. Zistené nedostatky sa týkali nedodržania dĺžky a sledu vyučovacích hodín, organizácie a dĺžky prestávok, prekročenia povoleného počtu žiakov v skupine, vykonávania nedôsledného dozoru nad žiakmi počas vyučovania a prestávok, niekde organizovania mimoškolskej akcie bez informovaného súhlasu rodičov. Evidenciu školských úrazov viedli v školách prevažne v súlade s platnými právnymi predpismi, ojedinele (4 %) ju neviedli, alebo boli zápisy o úrazoch neúplné. Zamestnanci i žiaci boli preukázateľne poučení o pravidlách bezpečnosti a ochrany zdravia.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na dobrej úrovni (graf č. 2).

Graf č. 2 Podmienky výchovy a vzdelávania

Priebeh a výsledky výchovy a vzdelávania

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa sledoval celkovo na **5 351** vyučovacích hodinách. Kontrolované školy navštevovalo **36 345** žiakov, z nich bolo **9,5 %** žiakov so špeciálnymi

výchovno-vzdelávacími potrebami, z toho **6,1 %** so zdravotným znevýhodnením, **2,6 %** zo sociálne znevýhodneného prostredia a **0,8 %** nadaných žiakov.

V **nultom ročníku** sa vykonalo **29** hospitácií na vyučovacích predmetoch rozvoj komunikačných schopností, rozvoj grafomotorických zručností a výtvarná výchova, zmyslová výchova a základy matematických predstáv. Učitelia formulovali ciele vyučovania veku primerane, priebežne spätnou väzbou overovali ich plnenie. Pozornosť a záujem žiakov o učenie aktivizovali vhodnou motiváciou, vytvárali prevažne priaznivú pracovnú atmosféru. Na viac ako polovici hodín zohľadňovali vzdelávacie potreby žiakov, rešpektovali ich osobnostnú vyspelosť a rozdielne učebné pracovné tempo. Kládli otázky a zadávali úlohy najmä na porozumenie, aplikáciu poznatkov v praktických činnostiach, zriedkavejšie zadávali úlohy alebo činnosti s vyššou náročnosťou. Rozvíjanie komunikačných kompetencií zabezpečovali vedením jednotlivcov k aktívnemu verbálnemu a neverbálnemu vyjadrovaniu, k prezentovaniu vedomostí, zručností, postojov a názorov. Úroveň súvislého slovného vyjadrovania niektorých žiakov bola však nízka, ich osvojená slovná zásoba nedostatočná, nadobudnuté vedomosti dokázali preukázať len s pomocou učiteľa alebo asistenta učiteľa. Rozvíjanie pracovných návykov a zručností žiakov podporovali vyučujúci zadávaním priamej práce s učebnými pomôckami a vykonávaním činností s rozmanitým pracovným materiálom. Didaktickú techniku alebo IKT takmer nevyužívali. Organizácia 45 % hodín, vrátane zvolených foriem a metód práce, nebola prispôbená veku a osobitostiam väčšiny žiakov, absentovalo zaraďovanie rôznych hrových i skupinových foriem práce, čo sa prejavilo nesústredenosťou a únavou žiakov. Výsledky činností jednotlivcov boli zväčša hodnotené pochvalným výrokom, v ktorom absentovalo posúdenie výkonu či pokroku. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov nultého ročníka boli na priemernej úrovni.*

V **1. – 4. ročníku** sa sledovalo rozvíjanie kľúčových kompetencií vo vyučovaní učiteľom a učením sa žiakov na **2 339** vyučovacích hodinách. Väčšina hodín sa vyznačovala priateľským a individuálnym prístupom učiteľov, vzájomnou dôverou, usmerňovaním žiakov s rozdielnymi vzdelávacími potrebami pri riešení náročnejších úloh rešpektovaním ich pracovného tempa.

Silnými stránkami vyučovania predmetov vzdelávacej oblasti **jazyk a komunikácia** (slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, anglický a nemecký jazyk) boli komunikatívny spôsob učenia, vytváranie cudzojazyčného prostredia na hodinách cudzieho jazyka, jasné a pútavé priblíženie výchovno-vzdelávacích cieľov, vzbudenie prirodzenej zvedavosti a záujmu žiakov o učenie. Splnenie stanovených cieľov vyučujúci overovali prostredníctvom priebežnej i záverečnej spätnej väzby. Motivujúco a aktuálne využívali medzipredmetové vzťahy, relaxačné chvíľky, didaktické hry. Cielene rozvíjali komunikačné kompetencie žiakov stimuláciou k súvislému slovnému prejavu, dbali na uplatňovanie správnej jazykovej terminológie. Vyžadovali zdôvodnenie zvolených krokov a postupov, pri prezentácii výsledkov činností kládli dôraz na kultúru prejavu a na správnu výslovnosť. Taktne opravovali chybné odpovede. Zastúpenie aktívnych činností žiakov cez zážitkové učenie, dramatizáciu bolo výraznejšie na hodinách literatúry. K slabším stránkam vyučovania prvého cudzieho jazyka, najmä anglického jazyka v 3. ročníku, patrilo nedostatočné akceptovanie niektorých osobitostí osvojovania si jazyka v mladšom školskom veku, čo sa prejavilo prevahou pokynov a usmernení v materinskom jazyku, sprístupňovaním slovnej zásoby prekladovou metódou, uplatňovaním prekladu pri čítaní s porozumením i pri kladení otázok. Na väčšine hodín preukázali žiaci schopnosť vyhľadávať informácie z učebnice a z rôznych súvislých i nesúvislých textov. Ich pozornosť a aktivitu získavali učitelia najmä účelným využívaním učebných pomôcok. Iba na štvrtine zo sledovaných hodín využili didaktickú techniku, vrátane IKT. Väčšinou zadávali domáce úlohy na získanie informácií z internetu. Len niekde umožnili vyučujúci žiakom so zdravotným znevýhodnením pracovať s notebookom. Príležitosť participovať na komunikácii a spoločnej činnosti vo dvojiciach alebo v skupinách mali žiaci na polovici hodín. Boli pomerne často vedení k sebahodnoteniu i hodnoteniu výkonov spolužiakov. Učitelia využívali pochvaly

a ocenenia ako motiváciu k napredovaniu jednotlivcov. V malej miere uplatňovali hodnotenie klasifikáciou alebo slovné hodnotenie. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti jazyk a komunikácia boli na priemernej úrovni.*

Hodiny matematiky, predmetu vzdelávacej oblasti **matematika a práca s informáciami**, sa vyznačovali jasným definovaním výchovno-vzdelávacích cieľov a očakávaných výsledkoch učenia sa žiakov. Pozitívnu stránkou rozvíjania poznávacích a učebných kompetencií boli zrozumiteľné sprístupňovanie učiva s dôrazom na vytváranie správnych predstáv, vhodná motivácia, uplatnenie variabilných foriem výkladu a na polovici hodín i rozmanitých organizačných foriem práce. Na tretine hodín boli žiakom odovzdávané zväčša hotové informácie, absentovalo zadávanie úloh tvorivého charakteru a úloh zameraných na riešenie problémov, čo sa negatívne prejavilo v schopnostiach jednotlivcov samostatne formulovať problém, navrhnúť riešenia. Osvojovanie vedomostí žiakmi prebiehalo zväčša v rovine pamäťového učenia. Porozumenie učiva kontrolovali vyučujúci priebežne kladenými nápovednými otázkami. Málokedy bola žiakom poskytnutá možnosť pracovať s informáciami získanými z rôznych súvislých i nesúvislých textových zdrojov. Len na pätine hodín pracovali žiaci s prostriedkami IKT, s výukovým programom, s interaktívnou tabuľou, alebo riešili úlohy z pripravených prezentácií. Rozvíjanie komunikačných kompetencií bolo zabezpečené vytvorením priestoru predovšetkým pre písomné vyjadrovanie, k verbálnemu vyjadrovaniu boli jednotlivci stimulovaní prostredníctvom otázok smerujúcich k vysvetľovaniu jednotlivých krokov numerických výpočtov. Učitelia dbali na správne používanie odbornej terminológie predmetu, na dodržiavanie správnych postupov a algoritmov pri riešení zadaní. Žiakov viedli k spracovaniu a dokončeniu úloh v požadovanej kvalite a v dohodnutom čase. Na väčšine hodín im umožňovali prezentovať osobné postoje k problémom, ktoré boli obsahom matematických zadaní, inak ich morálne vlastnosti a pozitívny vzťah k spoločenským hodnotám formovali pomerne nevýrazne. Rozvíjanie sociálnych kompetencií patrilo k slabým stránkam vyučovania. Na polovici hodín nepracovali žiaci vo dvojiciach alebo v skupinách. Hodnotenie výkonov žiakov bolo zo strany pedagógov zväčša motivačné, ojedinele orientované aj na individuálny pokrok jednotlivcov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti matematika a práca s informáciami boli na priemernej úrovni.*

K pozitívam výchovno-vzdelávacieho procesu predmetov prírodoveda a vlastiveda vzdelávacej oblasti **príroda a spoločnosť** patrilo zadávanie úloh zameraných najmä na získavanie informácií z rôznych textových a obrazových zdrojov pri činnostiach vo dvojiciach, v skupinách. Nové učivo bolo sprístupňované zrozumiteľne, uplatňované postupy vyučovania s dôrazom na aktívne zážitkové učenie napomáhali rozvíjať poznávacie, učebné a komunikačné kompetencie. Učitelia informovali žiakov o cieľoch vyučovania, niekde chýbala špecifikácia očakávaných výsledkov a kontrola ich splnenia. Využívali individuálny prístup, predĺžený výklad, podnecovali žiakov k aktívnemu súvislému ústnemu vyjadrovaniu, na niektorých hodinách aj grafickému vyjadreniu zadanej úlohy. Žiaci pracovali s textom, vyhľadávali potrebné informácie, mali možnosť vyjadriť svoje názory, skúsenosti a rozvíjať svoju predstavivosť. Vyučujúci získavali priebežne prehľad o miere pochopenia nového učiva kladením stimulujúcich a doplňujúcich otázok. K lepšiemu pochopeniu učiva napomáhalo i využitie učebných pomôcok a na polovici hodín aj didaktickej techniky. Väčšina hodín sa uskutočnila v klasických triedach, bez možnosti využitia prostriedkov IKT. Na tretine hodín ich vyučujúci uplatnili, ale len na prezentáciu učiva. Žiaci s prostriedkami IKT priamo nepracovali. Prezentované vedomosti jednotlivcov boli učiteľmi hodnotené verbálne, ojedinele aj známkou. Takmer na polovici hodín boli žiaci vedení k hodnoteniu svojej práce a niekde aj k hodnoteniu výsledkov činností spolužiakov, avšak len v emotívnej rovine. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a príroda boli na dobrej úrovni.*

Počas inšpekcií sa 3 346 žiakom 4. ročníka zadávali vedomostné testy z prírodovedy. Ich úspešnosť sa posudzovala podľa stanovených kritérií: <0 %; 50 %) nevyhovujúca úroveň; <50 %; 63 %) málo vyhovujúca úroveň; <63 %; 81 %) priemerná úroveň; <81 %; 91 %) dobrá úroveň; <91 %; 100 %> veľmi dobrá úroveň. Dosiadnutá priemerná úspešnosť žiakov bola 69,42 %, čo je

priemerná úroveň (tabuľka č. 1). Výsledky žiakov v štátnych a v cirkevných školách boli takmer rovnaké, v súkromných školách o 3 % lepšie.

Tabuľka č. 1 Výsledky žiakov v teste z prírodovedy v 4. ročníku

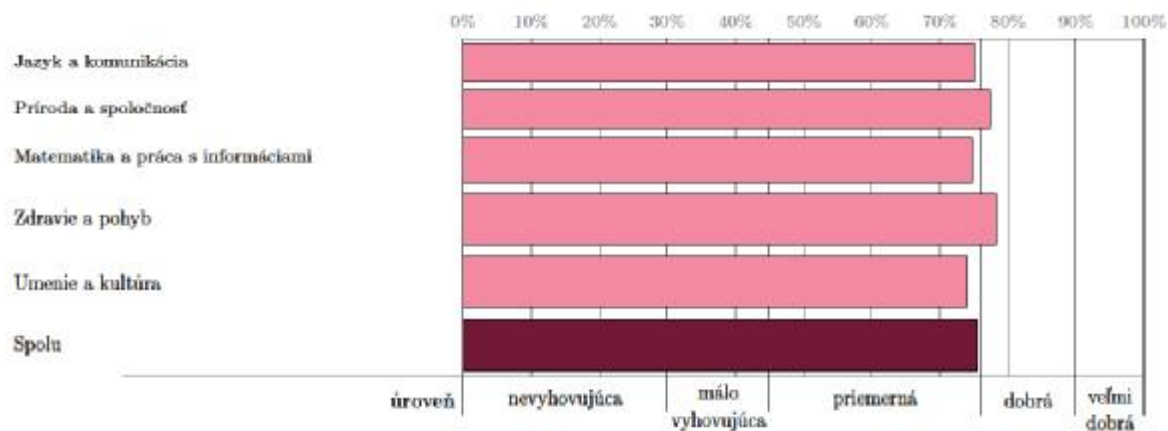
Test z prírodovedy			Tematické okruhy (úspešnosť v %)			
SR	počet škôl	počet žiakov	úspešnosť %	Veci okolo nás	Zo živej prírody	Z neživej prírody
		171	3 346	69,42	73,59	69,35
vyučovací jazyk						
slovenský	156	3 151	69,98	74,31	69,80	60,47
maďarský	15	195	60,36	61,98	62,00	51,11
zriaďovateľ						
štátne	151	2 971	69,08	73,09	69,25	59,19
cirkevné	6	150	69,57	73,24	69,47	61,33
súkromné	14	225	73,73	80,44	70,58	68,59

Vyučovacie hodiny telesnej výchovy predmetu vzdelávacej oblasti **zdravie a pohyb** sa vyznačovali dobrou organizáciou práce a motivujúcou atmosférou. Učitelia rešpektovali individuálne cvičebné tempo a viacerí diferencovali úlohy i činnosti s ohľadom na rozdielne špecifické schopnosti žiakov. Do vyučovania zaraďovali organizačné formy a hry, ktorými podporovali vzájomnú spoluprácu žiakov v skupinách, viedli ich k aktívnemu pohybovému vyjadrovaniu a zároveň činnosť motivačne posilňovali dialógom a riekankami. Silnou stránkou vyučovania telesnej výchovy bolo účelné využívanie náčinia a náradia, dodržiavanie správneho postupu pri činnostiach. Vyučujúci kládli dôraz na upevňovanie vôľových a morálnych vlastností jednotlivcov. Priebežne verbálne hodnotili ich výkony, využívali pochvalu ako motiváciu k napredovaniu a posilneniu sebadôvery. Vyučovací proces pozitívne ovplyvňovalo dôsledné dodržiavanie zásad úrazovej zábrany, bezpečnostných a hygienických pravidiel. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti zdravie a pohyb boli na dobrej úrovni.*

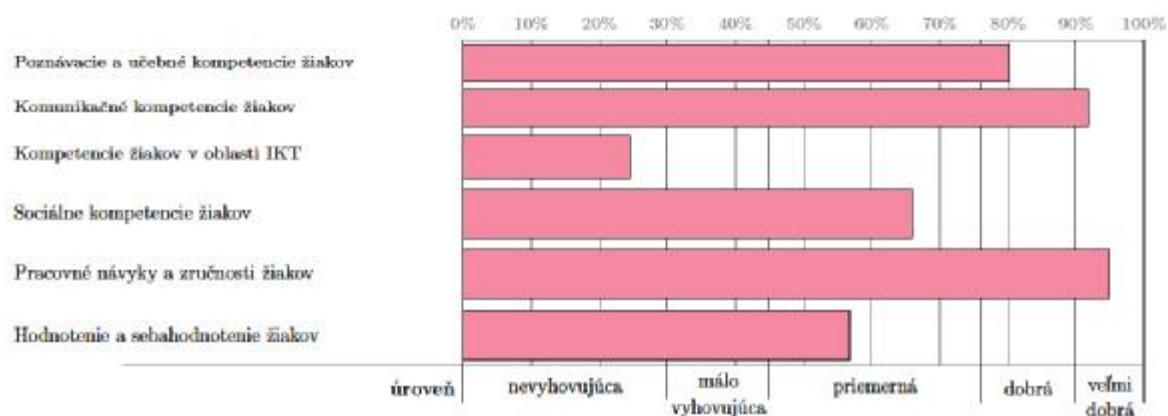
Priebeh vyučovania učebných predmetov vzdelávacej oblasti **umenie a kultúra** sa sledovali na hodinách hudobnej a výtvarnej výchovy. Žiaci si osvojovali výtvarné techniky, hudbu a nové piesne prostredníctvom zážitkového učenia, hudobno-dramatických činností, vhodne uplatňovaných medzipredmetových vzťahov. Učitelia vytvárali príležitosti pre aktívne výtvarné, hudobné, i pohybové vyjadrenia jednotlivcov, viedli ich k prezentovaniu výsledkov samostatnej práce. Pri praktických činnostiach sa zameriavali na individuálne diskusie, korigovanie navrhnutých postupov. Vyskytli sa aj vyučovacie hodiny, na ktorých učitelia svojimi pokynmi k práci potláčali aktivitu, tvorivosť a fantáziu žiakov. Úlohy, ktoré si vyžadovali prácu vo dvojiciach, v skupinách zväčša neboli zadávané, žiaci len na polovici hodín mohli preukázať svoje schopnosti kooperovať v skupinách. Dokázali sa zapájať do diskusie, prejavovali záujem o činnosti, boli zruční v narábaní s rôznymi materiálmi a s pomôckami. Názornosť vyučovania podporovali učitelia uplatňovaním didaktickej techniky. Zväčša povzbudzovali, podnecovali jednotlivcov k sebahodnoteniu i k hodnoteniu prác spolužiakov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti umenie a kultúra boli na priemernej úrovni.*

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa vybraných predmetov 1. stupňa boli na priemernej úrovni (graf č. 3 a č. 4).

Graf č. 3 Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 1. stupni základnej školy

Graf č. 4 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií na 1. stupni základnej školy

V **5. – 9. ročníku** sa sledoval priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu na **2 983** vyučovacích hodinách.

Vyučovanie predmetov vzdelávacej oblasti **jazyk a komunikácia** sa sledovalo na hodinách slovenského jazyka a literatúry, slovenského jazyka a slovenskej literatúry, ukrajinského jazyka a literatúry, maďarského jazyka a literatúry a na hodinách anglického, nemeckého, ruského a francúzskeho jazyka. Učitelia oboznámili žiakov s cieľom, s očakávanými výsledkami učenia i s možnosťami využitia nového učiva v reálnom živote. K silným stránkam vyučovania patrili priebežná verifikácia porozumenia a aktívneho počúvania, prispôsobovanie času na riešenie úloh možnostiam jednotlivcov. Vyučujúci systematicky rozvíjali poznávacie a učebné kompetencie zabezpečením dostatočnej rôznorodosti v rámci výkladu a precvičovania učiva, vedením žiakov k uvedomovaniu si vzájomných vzťahov, k rozvíjaniu slovnej zásoby a k dodržiavaniu pravopisných noriem v písomnom prejave. Prostredníctvom diferenciacie úloh akceptovali rôzne spôsoby učenia sa jednotlivcov. Získané vedomosti zo štylistiky uplatňovali pri prezentovaní vlastnej tvorby a v slohových prácach. Učitelia kládli vo vyučovaní najväčší dôraz na rozvíjanie komunikačných kompetencií. Dialogické metódy, hranie rolí, diskusie na stanovené témy, niekde skupinová práca pri tvorení projektov vnášali do procesu na viac ako polovici hodín moment aktivity, prispievali k formovaniu názorov a hodnotových postojov jednotlivcov. Tolerantnosť vyučujúcich k menej závažným chybám v prejave žiakov eliminovala ich strach z ústnej komunikácie, následne aktívnejšie vyjadrovali vlastné postoje, skúsenosti. Žiaci sa zväčša dokázali orientovať v novom čítanom texte, vyhľadávať kľúčové slová, reprodukovať obsah, tvorivo ho

meniť a prezentovať. Zručnosti niektorých z nich v čítaní mali nízku úroveň v dôsledku nedostatočnej slovnej zásoby a nezájmu o čítanie. Výrazné problémy mali jednotlivci s porozumením pri počúvaní neznámych textov. Učitelia venovali nácviku tejto zručnosti málo pozornosti. Rozvoj poznávacích a učebných kompetencií ovplyvňovalo účelné využívanie učebných pomôcok, rôznych textových zdrojov a takmer na polovici hodín (45 %) didaktickej techniky. Najmä pri práci s gramatickým a lexikálnym učivom využili na štvrtine hodín prácu s interaktívnym výučbovým programom v učebni IKT, pri ktorej si žiaci mohli individuálne preverovať a fixovať svoje vedomosti. Frekvencia a najmä kvalita využitia skupinových foriem vyučovania bola pomerne nízka. Uplatnené boli na polovici zo sledovaných hodín. Niekoľko hodín cudzích jazykov sa realizovalo v jazykových laboratóriách. Učitelia pri priebežnom hodnotení oceňovali kvalitatívny posun vo vedomostiach a zručnostiach žiakov, menej rozvíjali ich sebahodnotiace či hodnotiace zručnosti. Len na tretine hodín motivovali jednotlivcov klasifikáciou k lepšiemu výkonu. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti jazyk a komunikácia boli na priemernej úrovni.*

K dobrým stránkam vyučovania predmetov matematika a informatika vzdelávacej oblasti **matematika a práca s informáciami** patrilo rozvíjanie pracovných návykov a zručností žiakov. Učitelia sprístupňovali nové poznatky zrozumiteľným spôsobom, uplatňovali vhodné metodické postupy, úroveň pochopenia a osvojenia poznatkov zisťovali spätnou väzbou, výkony jednotlivcov verifikovali a pri chybných odpovediach nabádali na ich korekciu. Zväčša zadávali úlohy, ktoré vyžadovali vyhľadávanie a spracovanie informácií zo súvislých textových zdrojov, sporadicky z nesúvislých (graf, tabuľka). Získavanie vedomostí aktivizovali najmä riadeným rozhovorom, uvádzaním príkladov z každodenného života, zadávaním úloh s rastúcou náročnosťou. Úlohy zamerané na riešenie problémov a objavovanie nových poznatkov experimentovaním zadávali na viac ako polovici hodín (60 %). Ponúkali žiakom štandardnú postupnosť krokov. V prevažnej miere im umožňovali uvažovať nahlas a zdôvodňovať postupy riešení, ojedinele im vytvorili priestor na formulovanie hypotéz, skúmanie ich pravdivosti, navrhovanie rôznych postupov alebo vyslovenie záverov. Nezadávali diferencované úlohy a činnosti s ohľadom na rozdielne vzdelávacie potreby, zväčša riešili všetci žiaci úlohy s identickým zadaním. Pri samostatnej práci sa jednotlivcom venovali individuálne, poskytovali im doplňujúce vysvetlenie, rešpektovali ich pracovné tempo. Zadané úlohy riešili žiaci samostatne, iba niektorí boli pri vyvodzovaní záverov neistí, potrebovali pomoc učiteľa, doplňujúce otázky alebo indície. Na hodinách matematiky mali žiaci menej príležitostí pracovať vo dvojiciach a v skupinách, neosvojovali si pravidlá tímovej práce. Cieľené uplatnenie učebných pomôcok napomáhalo vytvárať správne predstavy a postupy, stimulovať pozornosť i aktivitu žiakov. Didaktická technika bola využitá iba na jednej tretine vyučovacích hodín, tvorili ju najmä hodiny informatiky. Rozvoj kompetencií žiakov v oblasti IKT bol zabezpečený aktívnou prácou s grafickým editorom, e-mailovou poštou a internetovým prehľadávačom. K rozvoju poznávacích kompetencií a čitateľskej gramotnosti prispievalo vyhľadávanie informácií z internetových textov a z obrázkov. Na všetkých sledovaných hodinách pôsobilo neformálne hodnotenie motivačne, posúvalo žiakov k napredovaniu v učení spolu so zažitými úspechmi. V oblasti hodnotenia prevažovalo verbálne hodnotenie, pochvala, povzbudzovanie, klasifikácia. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti matematika a práca s informáciami boli na priemernej úrovni.*

Ciele vyučovania a rovnako očakávané výsledky učenia sa žiakov pedagógovia na prevažnej časti hodín chémie, fyziky, biológie/prírodopisu predmetov vzdelávacej oblasti **človek a príroda** jasne formulovali. Učivo sprístupňovali zrozumiteľne, s dôrazom na správne pochopenie rozdielov a odlišností javov preberaného učiva. Mieru pochopenia a osvojenia poznatkov zisťovali zadávaním úloh na porozumenie a praktickú aplikáciu, ojedinele zadávali i problémové úlohy rozvíjajúce tvorivosť. Žiaci boli vedení k aktívnemu odbornému vyjadrovaniu, so záujmom sa zapájali do vyučovacieho procesu pohotovými reakciami na zadané otázky. Učitelia zabezpečovali názornosť vyučovania prezentáciami a zaraďovaním demonštračných i žiackych pokusov. Vyžadovali dodržiavanie správnych pracovných postupov pri práci a včasného spracovania

zadaných úloh v požadovanej kvalite. Niekde bolo realizovanie jednoduchých žiackych pokusov na experimentovanie, analyzovanie záznamov z meraní i formulovanie záverov žiakmi na nízkej úrovni. Vyskytli sa aj hodiny laboratórnych prác z fyziky, praktických cvičení z prírodopisu a laboratórnych prác z chémie, ktoré sa realizovali s celou triedou, žiaci neboli delení na skupiny. Na primeranej úrovni prezentovali osvojené vedomosti, vyjadrovali svoje názory, postoje a skúsenosti, niektorí aj vecne argumentovali. Na viac ako polovici hodín (59 %) prevažovala individuálna alebo frontálna práca. Možnosť osvojovať si pravidlá tímovej práce, komunikovať vo dvojiciach alebo v skupinách mali žiaci iba ojedinele, väčšinou pri praktických cvičeniach. Didaktická technika a IKT boli zaradené do vyučovacieho procesu takmer na polovici hodín. Celkovo na hodinách dominovalo verbálne zhodnotenie aktivity jednotlivcov, odpovede pri individuálnom skúšaní a krátke písomné previerky boli klasifikované. Učitelia len na polovici hodín podnecovali jednotlivcov k hodnoteniu vlastných výkonov a v malej miere i k hodnoteniu výsledkov práce spolužiakov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a príroda boli na priemernej úrovni.*

Počas inšpekcií sa žiakom 9. ročníka zadávali vedomostné testy z fyziky a z prírodopisu. Úspešnosť žiakov sa posudzovala podľa stanovených kritérií: <0 %; 50 %) nevyhovujúca úroveň; <50 %; 63 %) málo vyhovujúca úroveň; <63 %; 81 %) priemerná úroveň; <81 %; 91 %) dobrá úroveň; <91 %; 100 % > veľmi dobrá úroveň.

Test z fyziky písalo 2 947 žiakov, ich priemerná úspešnosť bola 49,98 %, čo je **málo vyhovujúca úroveň** (tabuľka č. 2). Priemerná úspešnosť 2 995 žiakov z testu z prírodopisu bola 58,12 %, čo je **málo vyhovujúca úroveň** (tabuľka č. 3).

Na základe zistení z hospitácií možno predpokladať, že slabé výsledky žiakov 9. ročníkov v testoch z fyziky a prírodopisu boli spôsobené aj týmito skutočnosťami:

- nedostatočné utvrdzovanie, opakovanie a precvičovanie učiva,
- uplatňovanie málo efektívnych metód a foriem práce,
- slabá úroveň žiakov v čítaní s porozumením, ktorá negatívne ovplyvnila ich schopnosť porozumieť zadaniam jednotlivých úloh,
- nízka motivácia žiakov byť úspešným.

Tabuľka č. 2 Výsledky žiakov v teste z fyziky v 9. ročníku

Test z fyziky			Tematické okruhy (úspešnosť v %)						
SR	počet škôl	počet žiakov	úspešnosť %	Elektrický obvod	Elektromagnetické javy	Látka a teleso	Mechanické vlastnosti kvapaliny	Pohyb a sila	Práca, energia, teplo
		109	2 947	49,98	68,82	46,77	48,69	39,84	64,39
vyučovací jazyk									
slovenský	103	2 834	49,78	68,24	46,68	48,32	39,68	64,24	36,50
maďarský	6	113	55,04	83,19	48,97	58,19	43,81	68,14	35,40
zriaďovateľ									
štátne	102	2 798	49,94	69,01	46,83	48,58	39,85	64,24	36,42
cirkevné	4	78	53,16	70,51	44,44	53,21	43,59	70,09	41,67
súkromné	3	71	48,08	59,15	46,95	48,24	35,21	64,32	32,39

Tabuľka č. 3 Výsledky žiakov v teste z prírodopisu v 9. ročníku

Test z prírodopisu			Tematické okruhy (úspešnosť v %)				
SR	počet škôl	počet žiakov	úspešnosť %	Biológia človeka	Botanika	Geológia	Zoológia
	109	2 995	58,12	59,01	53,29	56,34	63,69
vyučovací jazyk							
slovenský	102	2 885	57,89	58,70	53,21	56,14	63,37
maďarský	7	110	64,25	67,14	55,45	61,82	72,12
zriaďovateľ							
štátne	102	2 846	57,98	58,73	53,35	56,14	63,59
cirkevné	4	76	58,63	61,09	49,56	60,31	63,16
súkromné	3	73	62,90	67,51	55,02	60,27	68,04

Vyučujúci predmetov dejepis, geografia/zemepis a občianska výchova vzdelávacej oblasti **človek a spoločnosť** zväčša oznámili tému učiva, menej jasne formulovali ciele vyučovania, niekde menej špecifikovali očakávané výsledky učenia sa žiakov. Pochopenie a osvojenie učiva overovali spätnou väzbou, niekde frontálnou činnosťou s využitím názorných učebných pomôcok, s ktorými žiaci zriedkavo sami manipulovali. Na hodinách prevažovalo pasívne odovzdávanie vedomostí žiakom. Pedagógovia vzdelávacie potreby jednotlivcov zohľadňovali rešpektovaním individuálneho učebného a pracovného tempa poskytovaním doplňujúceho výkladu, málokedy aj zadávaním diferencovaných úloh a činností s rozdielnou náročnosťou vo vzťahu k začleneným žiakom. Kladené otázky a zadané úlohy boli orientované najmä na objasňovanie pojmov, faktografických údajov, menej na zdôvodňovanie a porovnávanie súvislostí. Žiaci boli nabádaní k aktívnemu vyjadrovaniu v rámci riadeného rozhovoru, diskusie. Zručnosti jednotlivcov pri formulovaní otázok a komentovaní historických i súčasných udalostí boli slabšie. Odpovedali stručne, prejavovali malý záujem o diskusiu. Najčastejším zdrojom informácií bola pre žiakov pri práci s textom učebnica. Na niektorých hodinách realizovali aplikovanie vedomostí aj zábavne, formou krížoviek. Monitorovaním výkonov žiakov a ich usmerňovaním k správne postupujúci pri nezvládnutých činnostiach podporovali vyučujúci rozvoj praktických návykov a zručností žiakov. Didaktickú techniku uplatnili takmer na polovici hodín, úlohy vyžadujúce si prácu s IKT boli zadávané zriedkavo, zväčša pri zadaní domácej úlohy s odkazom na vyhľadanie zaujímavostí k učebnej téme na internetových stránkach. Oblasť rozvoja hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností patrila k slabým stránkam vyučovania. Učitelia kládli pomerne malý dôraz na formovanie občianskych postojov a názorov žiakov. Ich prejavy a činnosti hodnotili prevažne pochvalou, na polovici sledovaných hodín aj uplatnením klasifikácie. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a spoločnosť boli na priemernej úrovni.*

Hodiny telesnej výchovy, telesnej a športovej výchovy predmetov vzdelávacej oblasti **zdravie a pohyb** mali prevažne dynamický charakter. Vyučujúci rovnomerne striedali individuálne i skupinové formy práce s cieľom vzbudiť a udržať pozornosť žiakov i motivovať ich k dosiahnutiu dobrého výkonu. Jasne formulovali ciele vyučovania. Plnenie očakávaných výsledkov overovali v priebehu celého telovýchovného procesu. Akceptovali rozdielne zručnosti jednotlivcov pri manipulácii s náčiním, rešpektovali ich tempo pri uskutočňovaní jednotlivých cvičení, ojedinele bola fyziologická záťaž cvičení nižšia z dôvodu nediferencovania učiva s ohľadom na vek i výkonnosť jednotlivcov. Priaznivý stimulačný dopad malo vzorové predcvičovanie cvikov vyučujúcimi, premyslené poskytovanie inštrukcií. Záujem o cvičenie bol u väčšiny žiakov prirodzený, úroveň zvládnutia herných činností bola v priamej závislosti od ich fyziologických možností. Didaktickú techniku zaradili učitelia do vyučovania ojedinele. Športové náradie a náčinie bolo účelne využívané, základné bezpečnostné a hygienické požiadavky pri manipulácii s ním

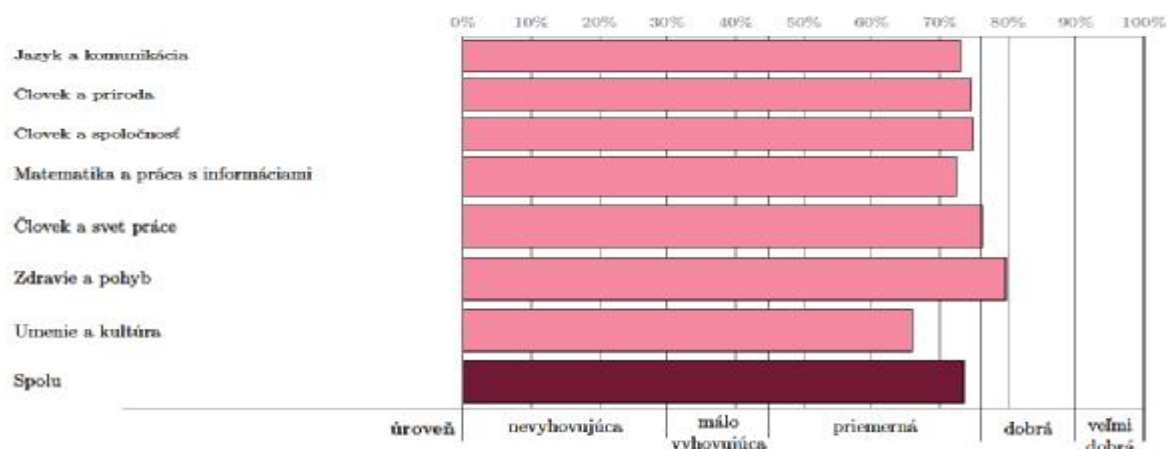
dodržané. Pozitívnu atmosféru pri cvičení i športových hrách vytvárali učitelia empatickým prístupom k žiakom, rešpektovaním ich osobnosti. Menej ich nabádali k sebareflexii a k hodnoteniu spolužiakových výkonov, žiaci len zriedka dokázali takéto spôsobilosti prezentovať. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti zdravie a pohyb boli na dobrej úrovni.*

Nižšia odbornosť vyučovania predmetov vzdelávacej oblasti **umenie a kultúra** (hudobná a výtvarná výchova) mala nežiaduci dopad na kvalitu vyučovacieho procesu, vedomostnú úroveň žiakov a negatívne ovplyvnila aj ich záujem o vyučovanie. Sprostredkovanie učebných tém najmä na hodinách hudobnej výchovy (neodborne odučených 43,5 % hodín) nebolo v súlade s cieľmi a obsahom učebných osnov a požiadavkami na osvojenie vedomostí a zručností vzdelávacieho štandardu. Vyučujúci kládli dôraz na pasívne perцепčné činnosti, pri ktorých chýbala vokálna, inštrumentálna a pohybová spoluúčasť žiakov, interpretačná úroveň spevu bola nízka, žiaci nemali zafixované požadované fyziologické návyky. Málo kreatívny výber metód a foriem práce nevytvoril priestor pre zážitkové sprístupnenie ukážok, žiaci sa len ojedinele dokázali vyjadriť k ich obsahu. Vyučovanie bolo realizované formou výkladu, zdĺhavé a žiaci boli pasívni. Na neodborne odučených hodinách výtvarnej výchovy (31 % hodín) vyučujúci nepodporovali rozvoj tvorivosti, žiaci nemali možnosť spoznávať výtvarný jazyk, diskutovať k danej problematike, poskytnutá priebežná spätná väzba na ich výkon bola nevýrazná. Približne na dvoch tretinách hodín (69 %) neumožnili učitelia žiakom pracovať v skupinách, neposkytli im priestor preukázať schopnosť vzájomnej komunikácie a spolupráce. Pri odbornom vyučovaní predmetov prostredníctvom spätnej väzby kontrolovali porozumenie učiva, korigovali nedostatky v práci a overovali dosiahnutie cieľov. Žiaci boli technicky správne usmerňovaní, podporovaní k osobnému prejavu a štylizovaniu nápadov. Kultivovala sa ich predstavivosť, kreativita. Pedagógovia pri obsahových rozboroch textov z hudobnej či výtvarnej histórie využívali medzipredmetové vzťahy, skúsenosti žiakov a ich poznatky zo života regiónu. K silným stránkam odborne odučených hodín patrilo využívanie učebných pomôcok a didaktickej techniky. Priestor na sebahodnotenie mali žiaci vytvorený, zväčša vedeli interpretovať výsledok svojho snaženia, zhodnotiť svoju i spolužiakovu prácu z hľadiska zaujímavosti. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti umenie a kultúra na priemernej úrovni.*

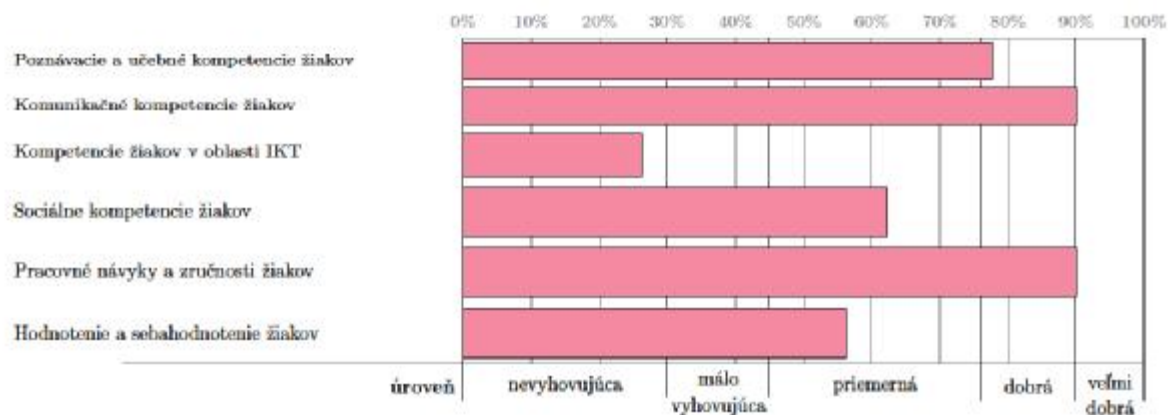
Na vyučovacích hodinách predmetov technická výchova a svet práce vzdelávacej oblasti **človek a svet práce** zadávali učitelia diferencované úlohy, žiaci pracovali samostatne alebo pri zložitejších činnostiach vo dvojiciach. Informácie získavali aktívne z viacerých zdrojov, zo schém, u učebníc, z prezentácií a z nákresov, efektívne využívali pripravené pomôcky. Učitelia viedli žiakov k aktívnemu vyjadrovaniu sa, k prezentovaniu vedomostí. Vyskytli sa aj hodiny zamerané na získavanie teoretických poznatkov sprostredkovaných riadeným rozhovorom, bez uplatnenia učebných pomôcok, didaktickej techniky. Žiaci pasívne zapisovali poznámky diktované vyučujúcim. Ich zručnosti v oblasti využívania IKT boli rozvíjané len na viac ako štvrtine vyučovacích hodín. Žiaci neboli vedení k prezentovaniu a hodnoteniu výsledkov vlastnej alebo spoločnej činnosti, ojedinele mali možnosť vyjadriť svoje názory k preberanej téme, činnosti. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a svet práce boli na priemernej úrovni.*

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch na 2. stupni boli celkovo na priemernej úrovni (graf č. 5 a č. 6).

Graf č. 5 Stav a úroveň vyučovania a učenie sa na 2. stupni základnej školy

Graf č. 6 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií na 2. stupni základnej školy

Iné zistenia

Počas inšpekčnej činnosti boli na viacerých školách zistené porušenia platných právnych predpisov v oblastiach, ktoré súviseli s predmetom inšpekcie. Týkali sa neustanovenia zástupcu riaditeľa školy pre MŠ v spojenom subjekte, prekročenia zákonom stanoveného počtu žiakov v 1. ročníku, v špeciálnej triede so spojenými ročníkmi, v oddeleniach školského klubu detí, stanoveného počtu začlenených žiakov v triede. V Prešovskom kraji sa v 1 plnoorganizovanej ZŠ uskutočňovala výchova a vzdelávanie žiakov 1. stupňa v triedach so spojenými ročníkmi.

Závery

Prevažná väčšina ŠkVP 407 základných škôl vymedzovala poslanie, funkciu a ciele škôl a rovnako vlastné predstavy o kvalite poskytovaného vzdelávania. Zohľadňovala potreby a možnosti žiakov, pedagogického zboru, konkrétne podmienky výchovy a vzdelávania. K pozitívam v programoch patrilo cielené využitie disponibilných hodín na vlastnú profiláciu, zohľadnenie spoločenských požiadaviek pri výbere a zaradení voliteľných predmetov rozvíjajúcich predovšetkým jazykovú i digitálnu gramotnosť žiakov. K slabým stránkam školských programov (54 %) patrilo najmä nedodržanie stanovenej štruktúry nezpracovaním stanovených častí do obsahu dokumentu, nevypracovanie učebných osnov vyučovacích predmetov, nezpracovanie prierezových tém do obsahu učiva jednotlivých predmetov alebo neuvedenie spôsobu ich realizácie.

Riaditelia väčšiny z kontrolovaných 176 škôl vydávali rozhodnutia v súlade s platným právnym predpisom, ojedinele sa v nich vyskytovali vecné a formálne nedostatky. Vypracované vnútorné predpisy a usmernenia mala prevažná časť subjektov vyhotovené, aktuálne, zabezpečovali chod škôl. Pedagogickú dokumentáciu viedli spravidla v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, niekde s formálnymi i obsahovými nedostatkami. Odbornosť vyučovania bola zabezpečená na 86 %, neodborne boli vyučované prevažne na 1. stupni infromatická výchova, prvý cudzí jazyk, najmä anglický jazyk v 3. ročníku a na 2. stupni výchovné predmety, informatika. Ustanovené metodické orgány nevenovali dostatočnú pozornosť výchovno-vzdelávacím výsledkom žiakov v jednotlivých predmetoch, svoju činnosť viac zameriavali na organizovanie rôznych mimoškolských aktivít. Riaditelia a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci 92 % škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon funkcie, podporovali kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov v súlade so stanovenými cieľmi školy. Vnútorné i vonkajšie priestory väčšiny subjektov sa účelne využívali vo vyučovacom i mimovyučovacom čase. Vybavenie kompenzačnými pomôckami pre žiakov so ŠVVP bolo dostatočné, bezbariérový prístup a prostredie tried mali vybudované len niektoré školy. Vo viacerých z nich chýbali učebnice a učebné texty schválené ministerstvom školstva pre ročníky, v ktorých sa realizovalo vzdelávanie podľa ŠkVP. Dostatok funkčnej didaktickej techniky a učebných pomôcok sa neprejavil v ich dôslednom využívaní vo vyučovacom procese. Kontrolované subjekty v prevažnej miere dodržiavali pri organizácii vyučovania psychohygienické potreby žiakov, kvalitným rozpracovaním a taxatívnym určením práv a povinností všetkých zúčastnených na procese výchovy a vzdelávania vytvárali dobré podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia.

Výchovno-vzdelávací proces na 1. i na 2. stupni sa vyznačoval rešpektovaním osobnosti žiakov, vytváraním a podporovaním priaznivej pracovnej atmosféry. Žiaci boli väčšinou informovaní o cieľoch vyučovania, niekde chýbala špecifikácia očakávaných výsledkov a kontrola ich splnenia. Vyučujúci prispôbovali učebné tempo ich vzdelávacím potrebám, niekde uplatňovali pri preberaní nového učiva predĺžený výklad. Poznávacie a učebné kompetencie žiakov rozvíjali s dôrazom na vytváranie správnych predstáv a postupov. Pri sprístupňovaní nového učiva kládli dôraz na porozumenie a na praktickú aplikáciu vedomostí. Pozornosť venovali oprave nesprávnych odpovedí a viedli žiakov k uvedomeniu si omylu. Zadávanie problémových a divergentných úloh zväčša na hodinách absentovalo. K lepšiemu pochopeniu učiva napomáhala využitie učebných pomôcok a na 32 % hodín aj didaktickej techniky, vrátane IKT. Vyučujúci vytvárali priaznivé podmienky pre rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov. Cielene ich viedli ku kultivovanému ústnemu i písomnému vyjadrovaniu a na hodinách výchovných predmetov k estetickému pohybovému, k výtvarnému i k hudobnému prejavu. Napriek snahe učiteľov bola úroveň ústneho súvislého vyjadrovania a slovnej zásoby viacerých žiakov nízka, predovšetkým žiakov z málo podnetného prostredia, ktorí v domácom prostredí komunikovali rómskym jazykom. Vyučovacie hodiny boli zväčša organizované s menším dôrazom na striedanie frontálnych a individualizovaných foriem učenia sa so skupinovými formami. Len na polovici sledovaných hodín učitelia systematicky rozvíjali sociálne kompetencie žiakov vytváraním dostatočného priestoru pre vzájomnú spoluprácu pri riešení úloh, pre posilnenie interpersonálnych vzťahov v triede, pocitu spolupatričnosti a potreby navzájom si pomáhať. Žiaci boli nedostatočne zapájaní do hodnotiaceho procesu, zväčša nepoznali kritériá hodnotenia, reálne a sebakriticky zhodnotiť svoje výkony a zručnosti dokázalo len málo z nich. Cielene formovanie hodnotiacich a emocionálnych postojov žiakov bolo pozorovateľné na 40 % hodín. Samotní vyučujúci uprednostňovali verbálne hodnotenie žiackych výkonov pochvalou, povzbudením, ojedinele aj s posúdením pokroku, s porovnaním výkonu žiaka s jeho predchádzajúcimi výkonmi. Na diagnostikovanie, odstraňovanie chýb využívali najmä formatívne hodnotenie, zriedkavo klasifikáciu. Neodborne vyučovanie predmetov výtvarná, hudobná, občianska a technická výchova/technika na 2. stupni malo negatívny dopad na formovanie kreatívneho vyjadrovania žiakov

prostredníctvom výtvarného umenia, hudby i elektronických médií. Rovnako negatívne ovplyvnilo hodnotovú orientáciu jednotlivcov a ich záujem o preberané učivo.

Silnou stránkou **školských vzdelávacích programov** bolo, tak ako v predchádzajúcom roku, stanovenie vlastných výchovno-vzdelávacích cieľov. Pomerne viac subjektov sa venovalo výberu voliteľných predmetov súvisiacich so zameraním školy. Najviac ťažkostí, rovnako ako v školskom roku 2009/2010, mali vedúci zamestnanci škôl s vypracovaním vlastných poznámok k učebného plánu a učitelia s vypracovaním učebných osnov pre jednotlivé predmety a so zapracovaním prierezových tém do obsahu vzdelávania. Porovnaním zistení z predchádzajúceho školského roka bol najslabšou stránkou **pedagogického riadenia** opätovne vnútorný kontrolný systém, najmä v oblasti špecifikovania zistení z kontroly, hľadania riešení ako nedostatky odstrániť a v oblasti vykonávania opakovanej kontroly. V časti zabezpečenia **podmienok výchovy a vzdelávania** výrazne silnou stránkou subjektov bolo rovnako ako v predchádzajúcom školskom roku poskytovanie služieb výchovného poradenstva, zapájanie žiakov do mimoškolskej záujmovej činnosti. Vo **výchovno-vzdelávacom procese** možno konštatovať, že učitelia venovali podpore rozvíjania kľúčových kompetencií väčšiu pozornosť, cielenejšie rozvíjali najmä sociálne kompetencie častejším striedaním frontálnej a skupinovej formy práce, menej zapájali žiakov do hodnotiacich procesov. Učitelia, rovnako ako učitelia v predchádzajúcom školskom roku, menej systematicky rozvíjali tvorivé a kritické myslenie žiakov zadávaním problémových a divergentných úloh. Naďalej časť učiteľov zotrvala pri tradičných formách a metódach vyučovania. Interaktívne a zážitkové metódy vyučovania, odovzdávanie poznatkov a informácií za pomoci didaktickej techniky, vrátane IKT uplatňovali zriedkavejšie.

Výrazne pozitívne zistenia

- zdefinovanie vlastných cieľov výchovy a vzdelávania zodpovedajúcich reálnym podmienkam školy
- účelné začlenenie voliteľných hodín do vzdelávacích oblastí
- efektívne využívanie priestorov školy na plnenie stanovených cieľov
- vytváranie príjemného a motivujúceho prostredia
- zabezpečenie výchovného poradenstva na úrovni poradenskej komunikácie
- stanovenie podmienok na zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia
- ponuka rozmanitej záujmovej činnosti
- dostatok kompenzačných pomôcok pre začlenených žiakov
- utváranie pracovných návykov a zručností žiakov uplatňovaním správnych postupov pri práci a dodržiavaním pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia
- rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov podporou ich aktívneho vyjadrovania (ústneho, písomného, pohybového, výtvarného, hudobného)

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- dodržanie štruktúry školských vzdelávacích programov v súlade s ustanoveniami školského zákona
- vypracovanie učebných osnov všetkých predmetov v rozsahu stanovenom vzdelávacím štandardom
- zapracovanie prierezových tém do obsahu vzdelávania
- odbornosť vyučovania predmetov prvý cudzí jazyk, informatická výchova na 1. stupni
- odbornosť vyučovania predmetov výtvarná, hudobná, občianska výchova, technika/technická výchova, informatika na 2. stupni
- využívanie zistení z kontrolnej činnosti na skvalitnenie výchovy a vzdelávania
- zabezpečenie aktívnej účasti metodických orgánov pri analyzovaní výsledkov kontrolnej činnosti
- vybavenie škôl učebnicami a učebnými textami

- vytváranie bezbariérových priestorov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením
- podporovanie rozvíjania čitateľskej gramotnosti v predmetoch jednotlivých vzdelávacích oblastí
- rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti IKT využívaním didaktickej techniky, vrátane IKT
- diferencovanie úloh vo vzťahu k schopnostiam a k vzdelávacím potrebám jednotlivcov
- rozvíjanie vyšších myšlienkových operácií, kritického myslenia
- rozvíjanie hodnotiacich zručností žiakov

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na odstránenie nedostatkov vyplývajúcich z inšpekčných zistení uložila Štátna školská inšpekcia (ďalej ŠŠI) kontrolovaným subjektom **1 016 odporúčaní**, ktoré v prevažnej miere smerovali v oblasti pedagogického riadenia ku skvalitneniu ŠkVP, vnútorného kontrolného systému a hodnotenia, ku skvalitneniu činnosti metodických orgánov a vedenia pedagogickej dokumentácie. V oblasti podmienok výchovy a vzdelávania odporúčania smerovali k zlepšeniu priestorových podmienok škôl. Najviac uplatnených odporúčaní smerovalo k odstráneniu negatívnych zistení vo výchovno-vzdelávacom procese v oblasti rozvíjania IKT a sociálnych kompetencií žiakov. Ďalšie odporúčania sa týkali slabých výsledkov žiakov vo vedomostných testoch realizovaných v 9. ročníku z fyziky a prírodopisu.

Riaditeľom viacerých subjektov **uložila ŠŠI 592 opatrení** zameraných na skvalitnenie ŠkVP (doplnenie chýbajúcich častí, vypracovanie poznámok k učebnému plánu, vypracovanie učebných osnov, zaradenie prierezových tém), riadiacej práce riaditeľa (vydávanie rozhodnutí, vedenie pedagogickej dokumentácie, vzdelávanie žiakov so ŠVVP), činnosti metodických orgánov a organizácie výchovno-vzdelávacieho procesu (dodržiavanie stanoveného počtu žiakov pri delení na skupiny, v triedach pre žiakov so ŠVVP a v oddeleniach školského klubu detí). Riaditelia kontrolovaných subjektov **prijali** na odstránenie zistených nedostatkov primerané **opatrenia**.

Riaditeľom **3 škôl** boli **uložené záväzné pokyny** týkajúce sa dodržiavania doteraz platných učebných plánov variant 3 (jazykový) v 4. ročníku ZŠ a vypracovania učebných osnov povinných predmetov v reformných ročníkoch.

Zriaďovateľom **22 škôl** boli zaslané **upozornenia**. V Prešovskom kraji sa 11 upozornení týkalo nedostatkov v ŠkVP a nedovoleného spájania ročníkov v plnoorganizovaných školách. V Trenčianskom kraji bol zriaďovateľ upozornený na viacero nedostatkov v súkromnej základnej škole (riaditeľka nespĺňala kvalifikačné predpoklady, neabsolvovala prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov, doba poverenia na výkon funkcie bola viac ako 6 mesiacov, odbornosť vyučovania v škole bola nižšia ako 70 % -ná, ŠkVP nebol vypracovaný v súlade so štátnym vzdelávacím programom a začínajúci učitelia neboli zaradení do adaptačného vzdelávania). V Košickom kraji boli 6 zriaďovatelia upozornení na nesplnenie požiadaviek na výkon riadiacej funkcie riaditeľa školy, kvalifikačných predpokladov na výkon pedagogickej činnosti učiteľa, na nesprávne uvedený názov školy v zriaďovacej listine a na neustanovenie rady školy. V Nitrianskom kraji 4 upozornenia zriaďovateľov súviseli s nevydaním dodatku k zriaďovacej listine pri zmene zriaďovateľa, s nesprávne uvedeným názvom školy v zriaďovacej listine, s neabsolvovaním prípravy vedúcich pedagogických zamestnancov riaditeľom školy.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- dodržiavať požiadavky školského zákona pri tvorbe a aktualizácii školských vzdelávacích programov
- koncipovať premyslene poznámky k učebnému plánu
- stanoviť jasné pravidlá a kritériá hodnotenia žiakov
- zamerať kontrolnú činnosť na stav, spôsob a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov

- zovšeobecňovať výsledky kontrolnej činnosti v poradných orgánoch riaditeľa školy

Zriadovateľom

- zabezpečovať výklad všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov pre riaditeľov škôl

Štátnemu pedagogickému ústavu

- poskytovať priebežne informácie súvisiace so zmenami v štátnych vzdelávacích programoch na webovej stránke

Metodicko-pedagogickému centru

realizovať vzdelávacie semináre k

- využívaniu metód a foriem práce, ktorými sa cielene rozvíjajú kľúčové kompetencie žiakov
- nácviku riešenia krízových situácií zapríčinených agresivitou žiakov
- tvorbe učebných osnov, testov